

causada per la -u, tenint en compte que el lleonès té *dedo* pertot, llevat d'un *dido* que apareix en una variant ms. del Fuero Juzgo, i en alguna localitat de l'extrem SO. d'Astúries com assenyala Munthe (ZRPb. xv, 229): es fixa que si bé hi ha *diu* a Lena i Aller, asturià central, és al costat de *dea* 'dit del peu' (DIGITA Itin. Antonini i parlars fr., FEW III, 77b, § 2). Dubto, perquè 1.ª també hi ha *diu* al costat de *deu* en Vigón (Colunga, E. d'Astúries), 2.ª Rato, en canvi, dona *deu* però justament *dida* amb *i* al costat de *deda*. I 3.ª sobretot a Galícia i Portugal, que és on tan sovint es troben aquestes metafònies causades per -u, precisament no hi ha *i* enlloc en el cas de DIGITUS. — 4 Entre altres coses també podria ser que en *frío* < *fríyo* la *í* sigui deguda a la metafonia causada per la *í* de la síl·laba següent, en aqueixa forma preliterària, a la manera de *tibio*, *limpio*. Llavors la forma FRIGIDU hauria estat pan-romànica, un cas de «brevis brevians» com les conegudes variants de *luridus*, *tufera*, *pumicem*, *suberum*. I així realment FRIDU fóra verament comparable al nostre cas.

DITIRAMBE, pres del ll. *dithyrambus* 'composició poètica a honor de Bacus', i aquest, del gr. *δῆθύραμος*, pròpiament epítet de Bacus, i després el poema a honor d'ell, que afecta les formes de l'home posseït dels transports del déu. □ 1.ª doc.: 1803, Belv.

DERIV.: *Ditiràmbic* [1803].

Diton, V. *to*

Ditrema, de *di-* 'dos' + gr. *τρήμα* 'perforació'.

Ditxa, *ditxo*, *ditxós*, castellanismes, V. DCEC (*dicho*, *dicba*, DECIR).

Diumenge, *diumenger*, V. *dia* *Diüresi*, *diürètic*, V. *orina* *Diürn*, *diürnal*, *diüturn*, *diüturnitat*, V. *dia* *Diva*, V. *déu* *Divagació*, *divagar*, V. *vague*

DIVAN, 'sala en què es reunia el consell que decidia els afers d'Estat i de justícia entre els turcs', 'aquest consell', 'espècie de sofà baix sense espatller', del turc *diwân* 'sala de recepció rodejada de coixins', que per la seva banda prové del persa *diwân* 'tribunal, oficina', 'assemblea, aplec'. □ 1.ª doc.: 1695, Lacav. «*divant*: lo palau del Gran Turc»; 'espècie de sofà', c. 1890, NOLLER. En el sentit 'd'aplec de poesies' ve del persa, per conducte del francès o l'anglès. Coromines († 1939) és autor d'un «Petit Divan català» format per poemes inspirats en obres de Saadí, Rudagui i Hafiz els primers dels quals són de l'any 1900 (O. C., 1393-5). Cf. DUANA.

Divaricat, V. *varice* *Divendres*, V. *dia* *Divergència*, *divergent*, *divergir*, V. *convergir*, *convergent* *Divers*, *diversificar*, *diversió*, *diversitat*, *diverticle*, *divertiment*, *divertir*, *divertit*, V. *vertir* *Diví*, V. *déu*

DIVIDIR, pres del ll. *dividēre* 'partir, dividir, separar'. □ 1.ª doc.: *devesir*, c. 1200, *Homilies*, Llull, etc.; *deveir*, fi S. XIII, *VidesR*; *dividir*, 1498, Egidi R.

«Ü monge --- quan se dec morir, *devezi* tot son aver e partí.l ---», *Hom.*, 5v1; «lo temps d'aquesta present vida es *devesit* en quatre partz», *VidesR*, fº 1r1; «dels set elegendors --- cové que los set sien *devesits* en dues parts, dos a la una part e cinc a l'altra», *Blang.* (NCL. I, 149.3). Forma abundantíssima en el Rosselló, a la fonètica del qual corresponia estrictament, i de la qual l'*InvoLC* aplega una vintena de testimonis en docs. des de 1318 a 1398 (amb uns quants dels presents *devesex*, *devesesca*). Però també es troba ja llavors la variant de fonètica més estrictament catalana *deveir*, *deveit*, i menys dialectal, i en les mateixes *VidesR*; i tampoc la variant amb -s restà en aquest cas limitada al Rosselló, ni fou abandonada aviat en aquest mot, que, potser per l'especial compartiment semàntic i estilístic a què pertanyia, estava més subjecte a la influència occitana i trobadoresca, de manera que encara trobem *divisir* en el *Manual de Consells* valencià de 1401 (*Misc. Fabra*, 174).

S'hi noten sovint translacions figurades en el sentit, com 'sollicitar en direccions oposades' o 'distingir', així a *deveir* 'a distinguir, que cal destriar' en *VidesR*, P106r2 (i cf. allí notes 46 i 49); «penyan en la crou era *deveit* en diverses negocis de pietat», fº 86r1, n. 7. Tot plegat eren formes d'evolució fonètica mig popular, mentre que en definitiva s'ha generalitzat en la llengua la forma netament sàvia *dividir*, però en data força tardana, S. XVII, *DTo.*, 1647, Lacav., i textos diversos de fi de segle, en *AlcM*, el qual ja en cita un cas escadusser en l'*Egidi Romà* de fi del xv. De l'antiga deu quedar encara alguna deixalla dialectal, com *disividir* supervivent en rústics del B. Empordà (*AlcM*), que resultarà d'un previ **devisidir*, compromís entre l'antic *devisir* i el modern *dividir*.

DERIV.: *Dividend*. *Divididor*. *Divisible* [Llull], *divisibilitat* [Llull]. *Divisió* [Llull]; Cobles de la *Divisió* de Mallorcaes d'Antelm Turmeda; «sectio», Onofre Pou, «la part del peu que's diu onça --- se pot partir en --- 1152 moments, les quals *divisions* --- com les altres coses matemàtiques ---», id. (*ThPu.*, 75); *divisionari*; *divisional*. *Divisiu*. *Divisor*. *Divisor*; + *divisòria* f. (la *divisòria* = 'la partió'). *Indivís*; *indivisió*; *indivisible*. *Subdividir*; *subdivisió*. *Individu* [1695, -*duo*, Lacav.], pròpiament '(allò) que és indivisible', 'individual', i en fi [1803] 'persona solta'; *individual* [Lacav.]; *individuuar* [id.], *individuïtat* o *-dualitat* [id.]; *individualitzar* [-*isar*, id.].

Divís, fou primer el participi passiu fort de *deveir* / *-vesir* [«en fils *divises* e separats», 1344, *Ordin. Pal.*, 211; exs. del S. xv en *AlcM*], i aviat es concretà com a substantiu en el sentit de 'discòrdia, dissensió', tercer quart S. xiv, *Cròn.* del Cerimoniós, i Eiximenis: «la guineu, quan viu que totes les bèsties li volien mal, proposà de posar *discòrdia* e *divís* entre elles», «lo dit *divís* ---» (*Dotzèn del Crestià*, NCL. VI, 149, dos en la p. 150); «sembrar *divís* e zizània» en doc. de 1413 citat per Careta, etc.

Divisa [mj. S. XIV], f. substantivat del mateix mot, partint del sentit de 'distintiu, objecte que permet distingir' prengué el significat de 'emblema, o figura em-